

uit de literatuur

MASSACOMMUNICATIE ALGEMEEN

Hanno BETH & Harry PROSS
Einführung in die Kommunikationswissenschaft,
Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1976, 127 blz.

Wanneer in een eerste deel gewezen wordt op het feit dat de communicatieonderzoekers met hun resultaten vaak op publieke minachting stoten omdat hun theoriegedreun zover verwijderd is van de werkelijkheid, moet men na het lezen van dit boek concluderen dat de hele uiteenzetting eveneens ver verwijderd blijft van een «inleiding tot de communicatiewetenschap» zoals in de titel naar voren wordt gebracht. Harry Pross blijft zich vastankeren aan een oeverloze uiteenzetting en verdediging van zijn communicatietheorie tegenover de informatiestellingen van Franz Dröge. De laatste bijdrage, waarin dieper ingegaan wordt op de diverse aspecten van het communicatieproces, kan als een voor niet-ingewijden interessante inleiding beschouwd worden.

K.H.

Helga REIMANN & Horst REIMANN (Hrsg)
Information,
Wilhelm-Goldmann-Verlag, München, 1977, 256 blz.

Het functioneren van de democratie is in sterke mate afhankelijk van de informatiemogelijkheden van de burgers en van de controle over de informatiemiddelen en het informatieproces.

Wetenschapslui van diverse disciplines (mediadeskundigen, PR-beoefenaars, sociologen, politologen en juristen) behandelen de basisproblemen van het maatschappelijk informatie- en communicatiesysteem in zijn culturele, politieke, sociale, economische en juridische aspecten.

K.H.

R.C. KWANT,
Gedrang rondom het podium. Problemen van het publiciteitsveld,
Wetenschappelijke Uitgeverij, Amsterdam, 1975, 190 blz.

De ondertitel van dit werk is misleidend. Op het eerste gezicht denk je dat je met een werk over de reclame te doen hebt. De auteur vat het begrip 'publiciteit' echter ruimer op. Hij verstaat onder 'publiciteit' «de in materie vastgelegde menselijke expressie die in beginsel voor iedereen toegankelijk is»; het publiciteitsveld zijn dan de massamedia. Aangezien de massamedia dynamische entiteiten zijn die door mensen geconstitueerd worden, maakt hij een onderscheid tussen 'Publishers' (mensen die investeren en or-

ganiserend er voor zorgen dat kranten, tijdschriften en boeken verschijnen, dat er radio- en TV-stations zijn, e.d.), de 'publiciteitsstof' (in de communicatiewetenschappen beter bekend als de 'boodschap'), de 'publicisten' (of de auteurs, journalisten ... zenders) en het 'publiek' of de ontvangers. Deze geleidingen hebben specifieke rollen en problemen, en dus ook een verschillende impact op het geheel. Al deze aspecten worden op filosofische wijze behandeld. Hierbij maakt de auteur gebruik van de theorieën van Marx, McLuhan en De Tocqueville. Het boek bevat tevens een appendix met gegevens over de verschillende massamedia, vnl. m.b.t. Nederland.

J.S.

Ron KAAL,
Hiéroglyfen,
Uitgeverij De Harmonie, Amsterdam, 1977, 223 blz., geïll.

Een reeks grappige en vlotgeschreven artikels over verschillende soorten beeldmateriaal: over beeldende kunst, films, foto's, cartoons, strips en reclame. Centraal staan de twee belangrijkste bijdragen van Amerika «aan de cultuur van deze eeuw», de film en de strip.

De stukjes werden tussen 1971 en 1976 geschreven en verschenen reeds in tijdschriften als Vrij Nederland, de Haagse Post, Elseviers Magazine en De Revisor.

Kaal schrijft op een onderhoudende wijze soms frappante dingen. Zijn analyse blijft echter te vaak in stijl- en vormelijke aspecten steken. Hij schijnt niet door te hebben dat er achter deze 'schijnwereld' ook een realiteit schuilgaat die dringend aan ontmaskering toe is.

J.S.

SEKSEROLLEN IN MEDIA

Leslie J. FRIEDMAN,
Sex Role Stereotyping in the Mass Media. An Annotated Bibliography,
Garland Publishing, New York/London, 1977, 324 blz.

Een geannoteerde lijst van boeken, artikels verschenen in de pers, in feministische publicaties en in wetenschappelijke tijdschriften, speeches, en ander materiaal handelend over de problematiek rond sekserollen in de massamedia. Studenten vormen de primaire doelgroep van dit werk. Maar ook voor wetenschappers en media professionals is deze schat aan waardevolle informatiebronnen niet te versmaden. De annotaties zijn beperkt tot Engelstalige bronnen, voornamelijk Amerikaanse, die overigens het merendeel uitmaken van de literatuur thans beschikbaar op dit domein.

M.C.

TELEVISIE

Günther H. RUDDIES,
Aktiv Fernsehen. Das TV-Übungsbuch zum Mitdenken-Mitschreiben-Mitmachen,
Rowohlt Verlag, Reinbek bei Hamburg, 1976, 141 blz., geïll.

De auteur vertrekt van de (realistische) vaststelling dat de TV niet meer uit ons cultuurpatroon is weg te denken, en dat we er moeten mee leren leven. Zonder belerend of opdringerig over te komen, ontwikkelt hij een aantal praktische richtlijnen die de kijker tot een meer actieve TV-consumptie kunnen aanzetten. Het is er de auteur dus alleen om te doen de kijker meer kijkbewust te maken en de aangeboden informatie en ontspanning met een kritische bril te benaderen.

J.S.

BOEK - GRAFIEK

D. VAN DER STOEP(red.),
Het lam voor de glazen. Opstellen over een eeuw boekbedrijf 1877-1977,
Amboboeken, Baarn 1977, 221 blz.

Ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van het literair gezelschap 'De Langste Dag', bevat deze bundel een aantal opstellen over de geschiedenis van het Nederlandse boekenvak. Wij onthouden vooral de bijdrage van Kees Fens over de (toekomstige) waarde van het boek en de relatie tussen auteur en uitgever, het artikel van Dick Dooijes over de artistieke en technische gang van zaken bij de produktie van het boek, en het opstel van Jo van Rosmalen over de economische evolutie binnen boekhandel en uitgeverij.

J.S.

Ronald E. BARKER en Robert ESCARPIT,
La faim de lire,
UNESCO, Paris, 1973, 169 blz.

Zich basierend op het in 1972 door de UNESCO opgestelde 'Handvest van het boek' pogen de auteurs de verschillende elementen van de mondiale produktie, distributie en consumptie van boeken te duiden. Het boek bevat een schat aan statistische informatie en weet 'het boek' in samenhang met andere media in een realistische maatschappelijke context te plaatsen. Een apart hoofdstuk is ingeruimd voor het auteursrecht, een gewoonlijk grovelijk ondergewaardeerd aspect van het boekenvak.

J.S.

Georg Kurt SCHAUER,
Die Einteilung der Druckschriften,
Heinz Moos Verlag, München, 1975, 180 blz.

Jörg Michael MATTHAEI,
Grundfragen des Grafik-Design,
Heinz Moos Verlag, München, 1975, 161 blz.

Matthaei gebruikt de klassieke terminologie van het communicatie-model om grafische design zowel principieel als praktisch te duiden. Naast een hoofdstuk over opleiding en beroepsmogelijkheden als grafisch designer, worden ook theoretische en praktische beschouwingen ontwikkeld. Het boek is van talrijke illustraties voorzien. Schauer beschrijft het probleem van een typologie en classificatie van de vele tientallen lettertypes die doorheen de geschiedenis door drukkers ontworpen werden. Talrijke voorbeelden staan erin afgedrukt. Beide werken zijn fraai uitgegeven.

D.L.

FILM

Hans Günther PFLAUM (Hrsg)
Jahrbuch Film 77/78-Berichte/Kritiken/Daten,
Hanser Verlag, München, 1977, 222 blz.

Het eerste nummer van dit jaarlijks periodicum is een aaneenrijgen van artikelen over het actuele (Duitse) filmgebeuren in zijn diverse aspecten. Filmethetische essays (nieuwe trends in de documentaire film, de auteurfilm, het voortleven van de bestaande mythes en ideologieën in de Amerikaanse film) worden afgewisseld met kritische reflecties over gevestigde filmwaarden (Bresson, Fritz Lang, John Wayne) en met meer economisch gerichte bijdragen (filmsubsidiebeleid, vervlechting film-TV). De uitgever is duidelijk in zijn opzet geslaagd zoveel mogelijk bijdragen over zoveel mogelijk cinematografische thema's en onderwerpen in dit compendium samen te brengen. Hierdoor blijft het geheel verankerd zitten in een weinig diepgaande oppervlakkigheid waardoor de waarde van het werk enigszins verminderd wordt.

K.H.

Curt RIESS
Das gab's nur einmal. Die grosse Zeit des deutschen Films-Band I,
MTV-Molden-Taschenbuch-Verlag, Wien/
München, 1977, 284 blz., geïll.

In een vlotzende romanstijl brengt de auteur een zoveelste ode aan de glorieuze Duitse film van de jaren twintig, waarbij het oeuvre van Fritz Lang, Pola Negri, Emil Jannings en Ernst Lubitsch grenzeloos verheerlijkt wordt.

K.H.

Ulrich GREGOR,
Geschichte des Films ab 1960,
C. Bertelsmann Verlag, München, 1978, 576 blz., geïll.

In 1962 brengen Gregor en Patalas hun filmhistorisch standaardwerk «Geschichte des

Films» op de markt. Het nieuwe filmboek van Gregor kan beschouwd worden als een voortzetting van de vernoemde publikatie, waarbij ditmaal de «nouvelle vague»-beweging in Frankrijk als beginperiode gehanteerd wordt.

In het begin van de zestigerjaren valt er in diverse landen een kwalitatief nieuwe filmontwikkeling te constateren, die erg richtinggevend is geweest voor het hedendaagse filmgebeuren.

Centraal in het werk van deze filmhistoricus staan deze nieuwe esthetische en politieke stromingen, die in Frankrijk met het predikaat «nouvelle vague» gezegend worden, die in de Duiste Bondsrepubliek naar voren treden als het «Oberhausener Manifest» en de «Junge Deutsche Film», die in Groot-Brittannië als «Free Cinema» veel ophef maken en die door de «Cinema Novo»-beweging in Brazilië het Zuidamerikaans continent uit de culturele vergetelheid halen.

Op het einde van de zestigerjaren zijn de nieuwe stromingen van het voorbije decennium de rechtstreekse aanleiding tot het ontstaan van de 'politieke film', waarbij de filmmakers hun publiek een politieke bewustwording en emancipatie willen bijbrengen en waarbij ernaar gestreefd wordt de filmbezoeker op te voeren tot een politiek geëngageerd en participierend voorvechter. De nieuwe alternatieve filmstromingen viseren voornamelijk de Derde Wereld. Gregor beperkt zich in zijn historisch overzicht dan ook niet tot de klassieke filmlanden, maar de filmproductie in de Derde Wereld komt genoegzaam aan haar trekken.

Bij zijn overzicht van het internationale filmgebeuren behandelt de auteur niet alleen de belangrijkste regisseurs en filmtrends binnen het betrokken geografisch kader, maar hij analyseert eveneens de economische en de socio-politieke factoren die op het filmproductieproces kunnen inwerken.

Zoals bij zijn vorige werken is ook deze cinematografische geschiedschrijving overvloedig voorzien van bibliografisch materiaal en van aanschouwelijke illustraties.

K.H.

Bruce F. KAWIN,
Faulkner and Film,
New York, Ungar, 1977, 194 blz.

Meta CARPENTER WILDE en Orin BORSTEN,
A Loving Gentleman,
New York, Jove publications, 1977, 336 blz.

Geoffrey WAGNER,
The Novel and the Cinema,
Granbury (NJ), Fairleigh Dickinson, 1975, 394 blz.

Richard CORLISS,
Talking Pictures,
London, David & Charles, 1975, 398 blz.

De betrekkingen tussen het geschreven woord en het gefilmde beeld zijn steeds problematisch en conflictueus geweest. Dit conflict is zelfs uitgroeid tot een vaste Hollywood-figuur: de intellectuele schrijver in drukkend 'dienstverband' bij de kapitaalcrachtige beeldindustrie. De arbeid van de scenarist en dialoogschrijver werd bovendien, sinds de opkomst van de

'auteurstheorie', ook om meer principiële redenen op de achtergrond geschoven. Maar nu schreef Corliss, hoofdredacteur van de Amerikaanse 'Filmcomment', na zijn bundel 'The Hollywood screenwriters', 'Talking Pictures' waarin het werk van 35 scenario-schrijvers wordt bestudeerd volgens dezelfde hypothesen die de auteurstheorie toelieten om de cineast als volwaardige filmauteur naar voren te schuiven.

Na Fitzgerald is William Faulkner een der aantrekkelijke figuren ter analyse van het verschijnsel: intellectueel-in-Hollywood. Zowel de invloed van film op zijn romans, als de betekenis van zijn werk als scenarioschrijver, worden door Bruce Kawin onderzocht. De geromanceerde memoires van Meta Carpenter over Faulkner in Hollywood vormen een supplementaire achtergrond.

Wagner tenslotte benadert het probleem film/roman vanuit een filologische vorming. Zijn filmische appreciaties lijken ons beperkt en beperkend voor de door hem gestelde problematiek. Descriptief en impressionistisch stelt de auteur geen enkele analytische benadering voor. Ook aan de inderdaad moeilijke problemen van het scenario-schrijven als collectief proces, waagde hij zich niet. De vraag van trouw of ontrouw van de film aan het origineel is ook hier weer het ultieme criterium.

D.L.

Richard KOSZARSKI,
Hollywood Directors 1914-1940,
New York, Oxford, 1976, 364 blz.

Richard KOSZARSKI,
Hollywood Directors 1941-1976,
New York, Oxford, 1977, 426 blz.

Het was al geruime tijd, maar slechts vaag op de achtergrond, bekend dat cineasten, ook de vaklui van Hollywood, aspecten van hun werk hadden geboekstaafd. In interviews, maar ook in korte bijdragen voor professionele organen, voor fan-magazines of voor de grote ontspannings-periodieken. Geschreven documenten die er op het eerste gezicht niet erg beloftevol uitzagen en opzoekingswerk vergden om ze te lokaliseren. De samensteller van deze twee volumes heeft deze nog onaangeboorde schat aan materiaal voor ons iets toegankelijker gemaakt. Tientallen cineasten en een breed spectrum aan problemen, stelt hij ons in deze anthologie voor. De bescheiden allures van het merendeel van deze stukken vragen uiteraard een zeer aandachtige lezer, wil hij hier meer dan alleen maar banaliteiten ontdekken. Maar wie aandachtig is kan hier een zeer complex panorama aan professionele en artistieke problemen, aan mentaliteit en ideologie voorbij zien trekken. Vermelden we nog dat de samensteller ieder stukje van een bondige en terzake doende inleiding voorzag en in de index ook thema's en problemen opnam, zodat het boek zeer handig te gebruiken is. Wij betreuren slechts dat de samensteller ons bij deze gelegenheid geen bibliografie opgaf van ieder der opgenomen cineasten.

D.L.

Alexander BLAND,
Nureyev Valentino,
Editions du Chêne, Paris, 1977, 128 blz.

Het productie-boek wordt een status-symbool voor de succesvolle film. Dit boek over de film van Russell werd pas tegen het eind der productie geconcipeerd. Het eigenlijke productieverhaal is dan ook zwak. Evenmin kunnen de hoofdstukken over Valentino, Nureyev en Russell overtuigen. Meer dan de helft van het boek bestaat uit de navertelde film. Een overvloed aan zwart-wit en kleurenfoto's leggen de herinnering aan de film vast.

D.L.

Lewis HERMAN,
A practical Manual of Screen Playwriting for Theater and Television Films,
New American Library, New York, 1974, 294 blz.

Paperback-uitgave van een in 1952 verschenen Amerikaanse handleiding tot het schrijven van scenario's voor film en televisie. Het boek is opgebouwd rondom een reeks technische uitdrukkingen en vuistregels die van commentaar worden voorzien. Het geheel is opgedeeld in drie hoofdstukken: dramaturgie, filmische technieken en het eigenlijke schrijven van het scenario.

D.L.

David CHERICHETTI,
Hollywood Costume Design,
London, Studio Vista, 1976, 192 blz.

Elizabeth LEESE,
Costume Design in the Movies,
Bembridge, BCW publishing, 1976, 166 blz.

Dale McCONATHY en Diana VREFLAND,
Hollywood Costume,
Abrams, New York, 1976, 317 blz.

Kostum und Mode,
Du, Europäische Kunstzeitschrift, nr 446, 4 april 1978, 80 blz.

De tentoonstelling van 1975 in het Metropolitan Museum of Art te New York, ingericht door Diana Vreeland en gewijd aan Hollywood kostumes, heeft een tot nog toe zo goed als ongeëxploreerd domein der filmcreatie binnen de aandacht van een ruim publiek gebracht. Drie belangrijke vulgarisatiewerken verschenen het jaar daarop en legden de basis voor een mogelijke, meer systematische studie van de kostumering in de film.

Deze drie publikaties vullen elkaar wonderwel aan. Het boek van Chierichetti biedt een overzicht per produktie maatschappij, terwijl het werk van McConathy en Vreeland ons een chronologisch overzicht per decennium brengt. Leese tenslotte geeft een gedetailleerde filmografie van enkele honderden kostuum-ontwerpers en doet met een titel-index nuttig dienst als naslagwerk. Ook beide andere werken hebben hun lijst met filmografieën. Bovendien is in het boek van McConathy en Vreeland een uitvoerige bibliografie opgenomen. De drie werken bezitten een index.

Conservatrice Diana Vreeland verzorgt de public relations van haar kostuum-afdeling

met opmerkelijk succes als men in zo verschillende publikaties als 'Rolling Stone' (11 augustus 1977) en het kunsttijdschrift 'Du' uitvoerige interviews met haar vindt.

D.L.

REDACTEUREN

Günther WALLRAFF,
Verslaggever van BILD,
Van Gennep, Amsterdam, 1978, 185 blz., geïll.
(Oorspronkelijke titel: Der Aufmacher. Der Mann, der bei BILD Hans Esser war.)

Na «De Verloren eer van Katharina Blum», waarin Heinrich Böll via een «fiktief waar gebeurd» verhaal de praktijken van BILD aanklaagt, is er nu een tweede boek dat dit zelfde onderwerp echter op een andere, meer directe manier behandelt.

Wallraff kroop, onder de schuilnaam Hans Esser, gedurende 4 maand in de huid van een BILD-verslaggever en heeft alle informatie dus uit eerste hand.

In een reeks welomlijnde hoofdstukken geeft hij ons een hallucinant beeld van de manier waarop BILD zijn (4,5 milj.) lezers «informeert»: de zucht naar sensatie, de halve waarheden en hele leugens, de huichelachtige sociale berichtgeving (als er überhaupt aan sociale berichtgeving gedaan wordt), de manipulatie, de verdraaiingen en interpretaties van interviews, de overdrijvingen, het misbruik van seks, de hetzes en haatcampagnes tegen andersdenkenden (en dat zijn er nogal wat voor BILD) enz.

Angstaanjagend is ook de manier waarop het bedrijf gerund wordt en de artikels geschreven worden en vooral het feit dat de journalisten na een tijd willens nilens in de BILD-machine opgenomen worden.

Een verdienste van dit boek is dat het geen saai opsomming van aanklachten noch een scheldpartij is geworden, maar zich laat lezen als een roman, wat het geheel nog pregnanter maakt. Een pluspunt zijn ook de illustraties en de als voorbeeld dienende opgenomen BILD-artikels.

Het feit dat de Springermachine onmiddellijk na de bekendmaking begonnen is alle mogelijke rotzooi over Wallraff en zijn familie te schrijven en alles geprobeerd heeft om het boek te doen verbieden, maar er slechts in geslaagd is 34 passages te doen verdwijnen of veranderen bewijst duidelijk dat men niet wil dat de publieke opinie weet hoe BILD gemaakt wordt en wat BILD eigenlijk is. De passages waarvan sprake zijn trouwens in de Nederlandse uitgave duidelijk aangegeven. Hoewel heel wat personen niet akkoord zullen zijn met de methode van Wallraff, zal ieder weldenkend mens het erover eens zijn dat dit de enige manier was om BILD te leren kennen zoals het werkelijk is.

M.V.

Roland R. RUECKEL,
Lokalredakteure, Eine vergleichende Rollenanalyse,
Westdeutscher Verlag, Opladen, 1975, 251 blz.

Met dit werk wordt een stap verder gezet in het onderzoek dat zich de laatste jaren heeft

ontwikkeld aan het Instituut voor Politieke en Communicatiewetenschap van de universiteit van Erlangen - Nürnberg en waarbij vooral de communicator van massacomunicatie in de belangstelling staat.

Deze keer werden de redacteurs op vijf lokale redacties onder de loep genomen. Het gaat om de redacties van een lokale uitgave van een redactiegemeenschap, van een regionale krant, van een nevenuitgave van een lokale krant, van een landelijke krant en van een boulevardkrant.

Eerst worden deze redacties volledig beschreven met de personeelsbezetting, de taakverdeling, de uitgeverij waarmee dient gewerkt te worden, de informatoren en de andere media in de regio. Ook het publiek van deze lokale uitgaven wordt belicht.

Verder wordt voor de vijf verschillende redacties nagegaan of de redacteurs ervan de ideologie van de krant erkennen en bijtreden, in welke mate de journalisten zich identificeren met de redactie, in welke mate ze zich onderwerpen aan de beslissingen van de redactieleiding, of ze de nodige discretie aan de dag leggen voor redactionele aangelegenheden, enzovoort. Het werk besluit met een vergelijking tussen de vijf verschillende lokale redacties.

Veralgemeningen of sluitende conclusies moeten niet verwacht worden. Het gaat om een «case-study» die alleen maar door aanvulling met gelijkaardige studies haar werkelijke waarde zal krijgen.

J.H.

FOTOGRAFIE

Berthold BEILER
Weltanschauung der Fotografie,
Darmstadt Verlag, München, 1977, 190 blz., geïll.

Voorliggende publikatie is een verzameling van artikels uit twee vroegere basiswerken («Parteilichkeit im Foto» en «Die Gewalt des Augenblicks») van deze Oostduitse cultuurfunctionaris, die ervan overtuigd is dat de fotografie van vitale betekenis is geweest bij het ontstaan van de socialistische samenleving.

In zijn werken poneert de auteur een marxistisch-leninistische fotofietheorie en tracht hij de lezer duidelijk te maken hoe de fotokunst kan gebruikt worden als een middel tot culturele bevrijding.

K.H.

Peter TAUSK
Die Geschichte der Fotografie im 20. Jahrhundert,
Dumont Buchverlag, Keulen, 1977, 269 blz., geïll.

De auteur heeft zijn historische schets van de moderne fotografie ingedeeld in drie hoofdkapitels.

Het eerste deel behandelt de periode 1900-1918, waarin de fotografie zich definitief losgerukt heeft van de schilderkunst en daarvoor als een op zichzelf staande kunstrichting erkend wordt.

De fotokunst in de periode tussen beide wereldoorlogen is in het tweede deel van het werk aan de orde. Verklarende essays over de nieuwste fotografische technieken en pro-

cédés (fotomontage, fotogram, kleurenfotografie, live-fotografie) worden afgewisseld met esthetisch-artistieke beschouwingen over de kunststromingen van het ogenblik (surrealisme, Bauhaus, Neue Sachlichkeit) die de verdere evolutie van de fotografische conceptie in sterke mate hebben beïnvloed. De problematiek van de moderne fotografie na 1945 wordt in een laatste hoofdstuk aaneengeschreven met een aantal interessante beschouwingen over de artistieke mogelijkheden van de fototechniek, de sociaalkritische taak van de fotografie, de principes van de beeldjournalistiek en de impact van de abstracte schilderkunst en van andere pop art-richtingen op de fotokunst.

De historie van Tausk wordt bovendien rijkelijk gestoffeerd met aanschouwelijk illustratiemateriaal, waardoor het werk als een goed gestructureerd en overzichtelijk document overkomt.

K.H.

John HEDGECOE en Gert EBELING,
Het fotografieboek,
Elsevier, Brussel, 1977, 256 blz., geïll.

Derek WATKINS,
SLR Photography. A handbook of the Single Lens Reflex,
David & Charles, Newton Abbot, 1976, 127 blz., geïll.

René BOUILLON en André THEVENET,
Het kleinbeeld reflexboek,
Elsevier, Brussel, 1976, 240 blz., geïll.

Bruno GAREIS und Theo SCHEERER,
Farbfoto-Handbuch,
Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1977, 157 blz., geïll.

Fotografie is een vertolkend medium van zelfexpressie, net zoals andere beeldende kunsten. Alleen is men hier meer afhankelijk van zijn technische kennis en apparatuur. Uit het enorm aantal boeken over fotografie hebben we er enkele gelicht die een aantal specifiek-technische aspecten behandelen. Het boek van Hedgecoe en Ebeling is waarschijnlijk het meest overzichtelijke en best gedocumenteerde. Zowel technische als artistieke problemen worden aan de orde gesteld.

De werken van Watkins en Bouillon en Thévenet zijn meer gespecialiseerd en vooral van belang voor 'beroeps'-fotografen. Het boek van Gareis en Scheerer vormt een handige en veelzijdige inleiding tot de kleurenfotografie.

J.S.

Roland GÜNTHER,
Fotografie als Warte,
VSA, Hamburg, 1977, 191 blz., geïll.

De auteur heeft de geschiedenis van de fotografie herschreven vanuit een maatschappelijk bewogen esthetiek. Hij gaat na hoe het medium fotografie in samenhang met de industrialisatie evolueerde en stelt een rijkelijk geïllustreerde typologie van de 'sociale fotografie' op: een sociale fotografie die fungeert als aanklacht, de arbeidersfotografie, de fotomontage, de sociale documentatie en de reportage. Daarnaast onderzoekt Günter de mediumspectifieke structuren van de fotografie in vergelijking met andere media en

levert zodoende een bijdrage tot de ontwikkeling van de eigen mogelijkheden van de fotografie als autonoom medium.

J.S.

James DANZIGER, Barnaby CONRAD III,
Interviews with master Photographers,
Paddington Press, New York/London, 1977, 175 blz.

Acht top-fotografen: Minor White, Imogen Cunningham, Cornell Capa, Elliott Erwitt, Yousuf Karsh, Arnold Newman, Lord Snowdon en Brett Weston, werden door twee piepjonge Yale studenten geïnterviewd. Het boek is verlicht met een port-folio van 25 foto's. Sporadisch wordt belangrijke historische, esthetische, financiële informatie over fotografie gegeven. Teveel van deze gesprekken behandelen evenwel anecdotes, die verschillende geïnterviewden met voelbare irritatie of storende zelftevredenheid debiteren.

D.L.

THEATER

Hans DAIBER,
Deutsches Theater seit 1945,
Stuttgart, Reclam, 1976, 428 blz.

Will QUADFLIEG,
Wir Spielen immer,
Frankfurt, S. Fischer, 1976, 304 blz.

Heinrich SCHWARZ,
Johann Nestroy im Bild,
Wien, Jugend und Volk, 1977, 175 blz.

Theater, opera en ballet in het na-oorlogse Duitsland worden voorgesteld door Daiber in dit meest overzichtelijke der werken over de Duitse theaterwereld. Zowel het leven der gezelschappen, als de staatsubsidiëring, het artistieke regiebeleid en de keuze der op te voeren stukken, zowel spelers, als dramaturgen en regisseurs komen hier ter sprake. Met een bibliografie en een namenindex.

De memoires van de Duitse theater-acteur Quadflieg belichten de Duitse theaterwereld der voorbije decennia van binnen uit.

Aan de Weense 19de eeuwse comédie-schrijver en -speler Johann Nestroy wijdde Schwarz een iconografie: tekeningen, schilderijen, gravures, foto's die het leven, maar vooral het werk van deze satiricus documenteren.

D.L.

Herbert CLAAS,
Die politische Ästhetik Berthold Brechts vom Baal zum Caesar,
Frankfurt, Suhrkamp, 1977, 270 blz.

Bertolt BRECHT,
Die Stücke von Bertold Brecht,
Frankfurt, Suhrkamp, 1978, 1004 blz.

37 'stukken' van Bertold Brecht in één volume gepakt. Kleine tekst, gespreid over twee kolommen per pagina. Beslist geen ideale editie, maar wel praktisch.

Claas wijdt meer dan de helft van zijn studie aan de onvoltooid gebleven roman van Brecht: 'Die Geschichte des Herrn Julius

Caesar'. De ontwikkeling van Brechts 'Politieke esthetiek' tijdens de Weimar-republiek en in ballingschap, wordt door de auteur aan de hand van Brechts eigen reflectie en de historisch-culturele context beschreven.

D.L.

Karin KERSTEN, Caroline NEUBAUER,
Grand Guignol,
Wagenbachs Taschenbücherei, Berlin, 1976, 127 blz.

Franz-Peter KOTHES,
Die Theatralische Revue in Berlin und Wien,
Heinrichshofen, Wilhelmshafen, 1977, 159 blz.

Lisa APPIGNANESI,
Das Kabaret,
Belsler Verlag, Stuttgart, 1976, 182 blz.

Drie marginale (maar daarom niet minder vitale en succesrijke!) vormen van theater. Grand guignol, een Franse specialiteit van het horror-theater. De Revue, waarvan de auteur de periode 1900 tot 1938 bestudeert. Beide boeken zijn pockets. Het boek van Appignanesi is een luxueus prentenboek over de beroemdste Franse en Duitse literaire cabarets van het einde der 19de en de eerste helft der 20ste eeuw. Alle boeken bevatten een bibliografie. Deze van Kothes en Appignanesi hebben ook nog een index achterin.

D.L.

Metamorfosi del tragico,
Guida Editori, Napoli, 1976, 368 blz.

Een nummer van het tijdschrift Sigma integraal gewijd aan het drama, de tragedie, het melodrama. Enkele Italiaanse dramaturgen, maar ook Grieks theater, 15de-eeuws Frans drama, Nietzsche en d'Annunzio zijn onderwerp van essays.

D.L.

Denis BABLET,
Le décor de théâtre,
Centre National de la Recherche Scientifique, Paris, 1975, 443 blz.

Hans CURJEL,
Experiment Krolloper,
Prestel Verlag, München, 1975, 504 blz.

Curjel stelde een indrukwekkende studie en documentatie samen over de Kroll-opera in Berlijn tussen 1927 en 1931, een centrum van belangrijke experimenten in opera-opvoeringen. De auteur behandelt zangers, regie, decor, orkest enz. Het boek is bijzonder fraai uitgegeven en voorzien van talrijke illustraties, waaronder vele decor-ontwerpen. Met name werkten leden van Bauhaus geregeld als decorontwerpers aan opvoeringen in de Krolloper mee. Denis Babet bestudeerde het theaterdecor in Europa tussen 1870 en 1914. Hoofdzakelijk het Franse decor wordt beschreven in dit overvloedig geïllustreerde werk. Jammer genoeg heeft de auteur niet, als Curjel, in zijn werk over de Krolloper geopteerd voor een documentair gedeelte, waarin problemen en zelf-appreciaties van toneeldecorateurs direct aan ons zouden voorgelegd worden. Zowel het werk van Babet als dat van Curjel is voorzien van een index.

D.L.

Hans-Jochen IRMER und Wolfgang STEIN (Hrsg.), **Joachim Herz, Regisseur im Musiktheater**, Henschelverlag, Berlin, 1977, 218 blz., geïll.

Het muziektheater, door velen als 'laatburgerlijke kunstuiting' afgedaan, beleeft momenteel in de DDR een ware opbloei. Daar is één man in belangrijke mate medeverantwoordelijk voor, nl. operaregisseur Joachim Herz, de huidige directeur van de Komische Opera van Berlijn. Aan hem is dit boek gewijd. Naast biografische en bibliografische gegevens wordt ingegaan op de regie- en kunststopvattingen van Herz, en worden enkele van zijn creaties uitvoerig belicht.

J.S.

TAALWETENSCHAP

Lothar HOFFMANN
Kommunikationsmittel Fachsprache. Eine Einführung, Akademie-Verlag, Berlin (DDR), 1976, 498 blz.

Lasar Ossipowitsch RESNIKOW
Zeichen, Sprache, Abbild, Aus dem Russischen von Holger und Hannelore Siegel. Mit einer Einleitung herausgegeben von Achim Eschbach, Syndikat Autoren- und Verlagsgesellschaft, 1977, Frankfurt am Main, 240 blz.

In tegenstelling tot wat de ondertitel suggereert, is Hoffmanns **Kommunikationsmittel Fachsprache** meer dan een inleiding op de studie van de vaktaal geworden. Zowel in het eerste deel, waarin naar een definitie van de vaktaal wordt gezocht, als in het tweede, dat een beschrijving tracht te geven van een aantal specifieke kenmerken van deze talen, gaat de auteur de meer diepgaande discussies niet uit de weg. Tevens biedt het boek de gelegenheid nader kennis te maken met de orthodox-marxistische visie op taal en linguïstiek. Wie na de lectuur niet te zeer door de doctrinaire starheid en bekrompenheid van Hoffmann werd afgeschrikt, kunnen we Resnikows **Zeichen, Sprache, Abbild** aanbevelen en dit vooral omwille van de uitstekende inleiding die door Eschbach aan deze verzameling van artikels werd toegevoegd. Niet alleen schetst Eschbach de geschiedenis van de marxistische taal filosofie, linguïstiek en semiotiek, doch tevens werpt hij hierbij een verhelderend licht op het grondprobleem van de marxistische taal filosofie, nl. de (beruchte) weerspiegelingstheorie.

L.V.P.

Roger T. BELL
Sociolinguistics. Goals, Approaches and Problems, B.T. Batsford, Londen, 1976, 252 blz.

In de inleiding legt de auteur er de nadruk op dat, alhoewel zijn boek een algemeen inzicht wil geven in de sociolinguïstiek/sociologie van de taal, het nochtans niet zijn bedoeling was een inleidend handboek te schrijven. Het feit dat in zijn schets van de problematiek en de verworvenheden van de sociolinguïstiek de auteur de epistemologische en methodologische aspecten nooit uit het oog verliest,

maakt dat dit helder geschreven en goed gestructureerd werk inderdaad meer te bieden heeft dan een eerste kennismaking met deze discipline. Signaleren we tevens dat er heel wat aandacht besteed wordt aan de notie van de «communicatieve competentie».

L.V.P.

Hans-Jürgen FUCHS
Entfremdung und Narzissmus. Semantische Untersuchungen zur Geschichte der «Selbstbezogenheit» als Vorgeschichte von französisch «amour propre», J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung, Stuttgart, 1977, 394 blz.

Bij de 15de eeuwse Spaanse filosoof en theoloog Ramon Sabunde kan men lezen hoe de «amor proprius» een «homo clausus» tot gevolg heeft die, opgesloten in zichzelf, nog nauwelijks tot communicatie in staat is («incommunicabilis»). Aan de hand van deze en andere theorieën tracht Fuchs de genese te schetsen van de egocentrische identiteitsstructuur die zijns inziens zo kenmerkend is voor de moderne mens. Een genese, waarvan de auteur tracht aan te tonen dat ze parallel verloopt met de genese van de burgerlijk-kapitalistische wereld. Een van de sleutelbegrippen bij dit alles is volgens Fuchs de notie «amour propre» zoals die tot in de achttiende eeuw in Frankrijk een centrale plaats bekleedde in het denken. Via een minutieus lexicografisch-semantisch onderzoek schetst Fuchs de voorgeschiedenis van deze notie, waarbij hij vertrekt vanuit de doorbraak van de subjectiviteit in het Griekenland van de 5de eeuw voor Christus.

L.V.P.

Ulrich STEINMUELLER,
Kommunikationstheorie. Eine Einführung für Literatur und Sprachwissenschaftler, Kohlhammer, Urban-Taschenbücher Bd. 257, Stuttgart, 1977, 136 blz.

Steinmüller wenst met dit boek een duidelijk project te formuleren voor het taalonderwijs, dat zijns inziens de laatste jaren al te zeer gekenmerkt werd door een diversiteit aan opinies en experimenten. Volgens hem dient het taalonderwijs in de eerste plaats de communicatieve competentie van de leerlingen te verhogen. In onderhavig boek wordt dan ook een communicatietheorie uitgewerkt die de realisatie van deze stelling zou moeten mogelijk maken en waarin, gezien het uitgangspunt, de taal een centrale plaats krijgt.

Communicatie is hierbij voor Steinmüller een vorm van handelen die steeds verweven is met andere vormen van sociaal handelen. Het effect van de door Steinmüller gebruikte handelingsstheorie is echter dat - en dit door de oerklassieke subject- en bewustzijnsfilosofie - de lezer een sterk instrumentalistische visie op het de taal te verwerken krijgt. Interessanter wordt het wanneer Steinmüller erop wijst dat communicatie gekenmerkt wordt door een onreducerbare diversiteit aan communicatieve bedrijvigheden, die ieder hun eigen regels kennen, en wanneer hij uit deze stelling consequenties trekt voor het onderwijs.

L.V.P.

Rudolf FLESCHE
Helder schrijven, spreken, denken. Stap voor stap naar betere communicatie. Vertaald en bewerkt door Margriet Banis, Marcel Huismans, Erwin Klaui, Van Loghum Slaterus, Deventer, 1977, 323 blz.

Zoals de titel het zo moeiteloos uitdrukt belooft dit boek een meer leesbare schriftuur. Of het werkelijk noodzakelijk was de montage die Flesch zelf van zijn geschriften heeft gemaakt in het Nederlands te vertalen en aan te passen, valt te betwijfelen: het materiaal is niet zelden dertig jaar oud, de auteur is meestal te populairiserend tewerkgegaan en dit in een discipline (het leesbaarheidsonderzoek) die nochtans nooit om populistische uitspraken verlegen is geweest. Dat men in deze bewerking Douma's «aanpassing» van de formule van Flesch aan het Nederlands blijft gebruiken en een interpretatieschaal naar moeilijkheidsgraad hanteert die gebaseerd is op het opleidingsniveau van de gemiddelde Amerikaan in 1950, is onvergeeflijk. Een glad boek voor dito mensen.

L.V.P.

MUZIEK

Victor JARA
His Life and Songs, Elm Tree Books, Londen, 1976, 127 blz.

Songbook en biografie van een politiek zanger die om zijn overtuiging stierf. Met een voorwoord van Pete Seeger en een aan Jara opgedragen lied van Arlo Guthrie. Uitvoerig geïllustreerd.

G.D.

Carl DAHLHAUS,
Grundlagen der Musikgeschichte, Hans Gerig, Keulen, 1977, 262 blz.

Geen nieuwe geschiedenis van de muziek maar een speurtocht naar de mogelijkheden van een geschiedenis theorie van de muziek, inzonderheid ten opzichte van een ideologische kritische en een structureel-historische benadering.

G.D.M.

MEDIAPOLITIEK

John WHALE,
The Politics of the Media, Manchester University Press, Manchester 1977, 176 blz.

In dit vlot geschreven en goed gedocumenteerd werk onderzoekt de redacteurschrijver van de Sunday Times, John Whale, de relatie tussen overheid en media. In een historisch overzicht ontwaart hij 1945 drie grote perioden waarin deze vaster vormen aannam. Daarna bekijkt hij de relatie vanuit het standpunt van elke belangrijke partij apart, m.n. de eigenaars van de media, de adverteerders, de vakbonden, de uitvoerende en rechterlijke machten. De slotte poneert hij, zich baserend op de A en McGregor Reports, een aantal alternatieven en mogelijke toekomstontwikkelingen.